

ЕПІТЕТИ ЗОРОВОЇ СЕМАНТИКИ ЯК КОМПОНЕНТ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ ФЕДОРА ПОТУШНЯКА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (55)

УДК 81'42:81'373.612.2:821.161.2–1(Потушняк)

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663–6840/2026.1.\(55\).203–213](https://doi.org/10.24144/2663–6840/2026.1.(55).203–213)

Зимомря І., Сньозик Г. Епітети зорової семантики як компонент лінгвостилістичної системи поетичного дискурсу Федора Потушняка; кількість бібліографічних джерел – 16; мова українська.

Анотація. У статті досліджено епітети зорової семантики у поетичній мовотворчості Федора Потушняка. Мета роботи полягає у виявленні та систематизації таких епітетів, а також у визначенні їхньої ролі у формуванні індивідуального стилю митця. Для досягнення поставленої мети проаналізовано стан наукової розробки проблеми функціонування епітетів у художньому мовленні, здійснено їхню класифікацію та проведено лексико-семантичний і семантико-стилістичний аналіз. Особливу увагу приділено символічному навантаженню колірних, світлових і просторових означень. Встановлено, що колірні епітети виконують багатофункціональну роль: зорово-образну, емоційну, символічну та контрастну. Детально проаналізовано світлові епітети, які є важливими компонентами поетичної образності Федора Потушняка. Вони формують атмосферу саява, духовного піднесення та багатоплановості, постаючи знаком істини, естетичної досконалості й вічності. Особливістю їхнього використання є висока частотність, різноманітність формальних реалізацій, поєднання світлових і колірних характеристик та надання світлу містичного виміру. Здійснено класифікацію світлових епітетів за семантичними полями: ясність і блиск; світло дня, початок і надія; полум'я, вогонь, енергія; ніч і космічні образи; затемненість і мла; прозорість і невидимість; радість і гармонія. Встановлено, що вони не лише описують явища, а й формують емоційно-символічні смисли – від радості й надії до трагізму й таємничості. Просторові епітети також становлять вагомий компонент поетичної образності митця. Вони апелюють до зорового сприйняття, описують форму, конфігурацію та рух предметів у просторі, допомагаючи створювати динамічні й об'ємні картини природи та надавати їм символічного й емоційного значення. Систематизовано просторові епітети за семантичними полями: глибина і масштаб; рух, широта, динаміка; прихованість і загадковість; природні ландшафти й стихії; часопросторові образи; спокій і гармонія; віддаленість і протяжність; дрібні деталі, тілесність та внутрішній простір. Доведено, що просторові епітети є визначальними засобами індивідуального стилю письменника, забезпечують цілісність його художнього світу та відображають екзистенційні мотиви. Дослідження епітетів зорової семантики дало змогу простежити закономірності індивідуального використання мовних засобів, виявити специфіку поетичного мислення Федора Потушняка та визначити його внесок у розвиток української поетичної традиції ХХ століття. У досліджуваному контексті епітети зорової семантики постають не лише як стилістичні маркери, а й як ключові елементи семантичної структури тексту, що забезпечують його цілісність і художню довершеність.

Ключові слова: епітети зорової семантики, ідіостиль, лінгвостилістика, мовотворчість, поетичний дискурс, Федір Потушняк, символізм, синестезійність, художня картина світу.

Формулювання проблеми. У сучасному мовознавстві та літературознавстві значну увагу приділяють дослідженню індивідуального стилю письменників, зокрема функціонуванню епітетів як важливого засобу художньої образності. Проте епітети зорової семантики, що ґрунтуються на кольорі, світлі, просторі, а також контрастах залишаються недостатньо вивченими у творчості Федора Потушняка. Їхня роль у формуванні художньої картини світу митця, у відображенні екзистенційних мотивів та емоційних станів потребує окремого аналізу. Актуальність проблеми зумовлена необхідністю комплексного дослідження лексико-семантичних і семантико-стилістичних особливостей епітетів зорової семантики, що є маркерами ідіостилу письменника та важливим елементом поетичної мовотворчості.

Аналіз досліджень. Проблема функціонування епітета в художньому мовленні неодноразово привертала увагу мовознавців та літературознавців. Ще з античності він розглядається як один із найдавніших засобів поетичної образності [Рудь 2022]. О. Веселовський наголошував, що «історія епітета

є історією поетичного стилю», а О. Потебня визначав його як «засіб оживлення слова», що надає додаткового смислового та емоційного навантаження. Показовим є й «поетичне» визначення М. Рильського: «Епітет б'є стрілою / У саму щонайглибшу суть» [Рильський 1960, с. 45].

У сучасній лінгвістиці нема єдності щодо трактування поняття епітета та його функцій у мові. Автори «Словника епітетів української мови» зазначають, що у широкому розумінні епітет – це будь-яке означення, що використовується для виокремлення предмета та називання його ознаки: як усталеної й загальновідомої, так і індивідуальної, оригінальної, пов'язаної з конкретним текстом і авторським стилем. У вузькому значенні епітет охоплює лише художні, емоційно-образні означення, які вирізняються оригінальністю, рідкісним уживанням та індивідуальним змістовим наповненням. Межа між цими двома типами є умовною, адже звичайне означення в художньому контексті може набувати нових асоціацій і перетворюватися на виразний образ [Бибик 1998]. Така неоднозначність, на нашу думку, зумовлена складністю й багатоплановістю цього тро-

па. Полісемантичність більшості означень дозволяє їм поєднуватися із різними лексемами, передаючи як безпосередні, об'єктивні ознаки предметів, так і метафорично окреслювати їхні властивості за подібністю кольору, форми чи призначення. Переважна частина дослідників визначає епітет як художнє означення, наголошуючи на його образно-естетичній ролі [Сньозик 2023].

Дослідження епітета охоплюють як історико-теоретичний, так і структурно-семантичний та функціональний аспекти. Л. Рожило простежує його еволюцію від народнопоетичних традицій до творчості М. Рильського [Рожило 1960]. О. Сидоренко аналізує семантику й функції епітета, зокрема взаємодію загальнономовних і неологізованих форм [Сидоренко 1994]. Т. Беценко досліджує структуру та поетичні функції атрибутивних словосполучень у поезії шістдесятників [Беценко 1999]. Л. Шутова розглядає епітети української поезії 20–30-х років ХХ століття, акцентуючи на їхніх структурно-семантичних особливостях та взаємодії з іншими тропами [Шутова 2003]. У дисертації В. Красавіної епітет розглядається як багатофункціональний троп історичного роману, що виконує структурно-семантичні, стилістичні та текстоутворюючі функції [Красавіна 2005]. Значну увагу приділено класифікації епітетів за лексико-семантичними групами. Л. Мацько виокремлює семантичні групи епітетів, серед яких особливе місце займають кольористичні епітети, що створюють яскраву художню картину світу та мають символічне навантаження [Мацько 2003]. Н. Клименко підкреслює, що кольорні означення виходять за межі описової функції й стають носіями культурних та філософських смислів [Клименко 2014]. М. Кочерган розглядає епітет як одним із найважливіших засобів формування «образної тканини тексту», а його функціональне навантаження виходить далеко за межі описовості, перетворюючись на інструмент індивідуалізації авторського стилю [Кочерган 2001]. Л. Дика акцентує на ролі кольорного епітета як маркера індивідуального стилю письменника, який забезпечує виразність художньої мови та поглиблює її образність [Дика 2018].

Сучасні студії засвідчують багатовимірність епітета як стилістичного засобу – від його історичної еволюції до семантичної та функціональної багатоплановості. Водночас більшість досліджень мають узагальнений характер і не зосереджуються безпосередньо на творчості Федора Потушняка. Як зазначає В. Барчан, «на мовну сферу художньої творчості Ф. Потушняка дослідники звертали увагу принагідно, підкреслюючи при цьому неповторність його поетичної мови» [Барчан 2024, с. 26]. Поетична мовотворчість Федора Потушняка, що характеризується активним використанням мовних засобів, зокрема епітетів зорової семантики, потребує окремого аналізу. Саме вони формують індивідуальний стиль митця, відображають його екзистенційне бачення світу та вимагають системного лексико-семантичного й семантико-стилістичного осмислення. Як слушно зазначає Л. Кравець,

«поезія митця пройнята західноєвропейськими філософськими ідеями, позначена впливом символізму, імажинізму, сюрреалізму, неоромантизму, водночас вона закорінена в культурі рідного краю. <...>. У поетичних творах автора почасти ірреальне витісняє реальне, а містика поєднується з філософією. Проте це не втеча від дійсності, а її оригінальне поетичне вираження» [Кравець 2024, с. 17].

Мета статті, завдання. Мета статті – виявити та систематизувати епітети зорової семантики у поетичній мовотворчості Федора Потушняка, визначити їхню роль у формуванні індивідуального стилю митця. Поставлена мета зумовлює виконання таких **завдань**: проаналізувати стан наукової розробки проблеми функціонування епітетів у художньому мовленні; виявити та класифікувати епітети зорової семантики у поетичній мовотворчості Федора Потушняка; здійснити лексико-семантичний та семантико-стилістичний аналіз виявлених епітетів; простежити символічне навантаження кольорних, світлових і просторових епітетів у мовотворчості митця; визначити функціональну роль епітетів зорової семантики у формуванні індивідуального стилю та художньої картини світу Федора Потушняка.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та лінгвістичних методів: описовий метод (для фіксації та систематизації епітетів зорової семантики у поетичних текстах Федора Потушняка); метод лексико-семантичного аналізу (для визначення семантичних особливостей епітетів, їхніх значень та функцій у художньому мовленні); семантико-стилістичний аналіз (для з'ясування ролі епітетів у формуванні експресивності, образності та індивідуального стилю митця); контекстуально-інтерпретаційний метод (для дослідження функціонування епітетів у межах художнього тексту та їхнього символічного навантаження).

Виклад основного матеріалу. Поетична творчість Федора Потушняка є яскравим явищем української літератури ХХ століття, що поєднує екзистенційні мотиви, глибокий психологізм та багатство мовних засобів. Одним із ключових елементів його ідіостилу виступають епітети, зокрема епітети зорової семантики, які формують художню картину світу митця та відображають його світоглядні концепти.

У сучасному мовознавстві епітети розглядаються як важливі засоби образності та експресивності художнього тексту. Особливу групу становлять епітети зорової семантики, що базуються на опозиціях кольору, світла й темряви. У поетичній мові Федора Потушняка вони залишаються недостатньо дослідженими, хоча саме ця семантична категорія відіграє визначальну роль у формуванні його ідіостилу та концептуалізації художньої картини світу.

Епітет становить собою тропеїчне означення, що акцентує певну рису чи властивість предмета, явища або дії, надаючи мовленню додаткової експресивності та образності. Семантична площина, пов'язана з візуальним сприйняттям (зокрема ко-

льоровими характеристиками, інтенсивністю світла й темряви, прозорістю, чіткістю чи туманністю), належить до сфери зорової семантики. Відповідно, епітети зорової семантики функціонують як означення, що відтворюють уявлення про зовнішній вигляд, колірні та світлові параметри об'єкта. Такі художні маркери, найчастіше виражені прикметниками, репрезентують предмети, явища чи образи крізь їхні візуальні ознаки – колір, освітленість, форму, прозорість, чіткість або контрастність. Вони апелюють безпосередньо до механізмів зорового сприйняття, формуючи у тексті виразні й естетично насичені образи.

У мовотворчості Федора Потушняка епітети зорової семантики найчастіше пов'язані з кольором, світлом, простором і контрастами, що створюють виразні образи природи та внутрішнього світу людини. Простежимо детально ці явища в таких його поетичних збірках: «Пори року» (1928 р.), «Поезії» (1931 р.), «Далекі вогні» (1934 р.), «Хвилини вічності» (1935–1936 рр.), «Темні вечори» (1938 р.).

У ліриці Федора Потушняка активно вживаються означення, що апелюють до зорового сприйняття: колірні (*білий сніг, чорна доля, синя далечинь, срібні колоски, золотий промінь, зелений вітер*), світлові (*світлий обрій, тьмяне світло, яскравий промінь, темна ніч*), а також контрастні (*світлий біль – темна ніч, білий сніг – чорна доля, яскравий промінь – тьмяне світло*). Колірні та світлові епітети допомагають створювати картини рідного краю, тоді як контрастні означення слугують засобом передачі драматизму та внутрішніх переживань.

Колірні епітети становлять одну з провідних груп художніх означень у мовотворчості письменника. З їх допомогою поет формує багатий спектр образів, що апелюють до зорового сприйняття та водночас відображають внутрішні стани ліричного героя. Серед них відзначимо такі:

→ *сині дими* – колірний образ, що створює відчуття загадковості й віддаленості («Далекий біг грієських отар...» [Потушняк 2007, с. 56]); *човни сині* – колірний епітет, що додає просторовій картині виразності («Ти зіркою знову глядиш...» [Потушняк 2007, с. 57]); *думи сині* – колірний епітет, який переносить колір у сферу абстрактного («Дороги входять в непізнане...» [Потушняк 2007, с. 59]); *синій птах* – колірний епітет, що створює яскравий символічний образ («Я кинув серце у глибінь...» [Потушняк 2007, с. 62]); *вічність синя* – колірний епітет, що надає абстрактному поняттю зорової конкретності («Запертий пісням в брами шлях...» [Потушняк 2007, с. 66]); *синій голуб* – колірний образ, що створює яскраву зорову картину («То синій голуб над бездною летить...» [Потушняк 2007, с. 72]); *промінь синій* – колірний епітет, що поєднує світло й колір («Ангел ночі, Ангел ночі...» [Потушняк 2007, с. 74]); *мраки сині* – колірний образ, що створює атмосферу густої темряви («Джерел глибоких грає дзвін...» [Потушняк 2007, с. 76]); *тіні сині* – колірний образ, що створює контраст («На поле срібні кинув стопи дзвін...» [Потушняк

2007, с. 77]);

→ *срібні колоски* – колірний епітет, який підкреслює блиск і цінність урожаю («Розцвіли в серцю срібні колоски...» [Потушняк 2007, с. 57]); *срібний шлях* – колірний образ, який створює асоціацію зі світлом і блиском («В обіймах ночі далеч просяпаєсь...» [Потушняк 2007, с. 63]); *срібний гомін* – колірний епітет, що переносить відтінок срібла на звук («Гуляє буря на дворі...» [Потушняк 2007, с. 66]); *срібні вечори* – колірний образ, що символізує світлий, холодний відтінок часу доби («Співає в ночі віщій птах...» [Потушняк 2007, с. 73]); *срібний промінь* – колірний образ, що символізує сяйво й чистоту («Ангел ночі, Ангел ночі...» [Потушняк 2007, с. 74]); *срібні стопи* – колірний епітет, що переносить блиск срібла («На поле срібні кинув стопи дзвін...» [Потушняк 2007, с. 77]); *срібний замок* – колірний образ, що символізує блиск і велич («Пісні» [Потушняк 2007, с. 82]);

→ *гомін золотий* – колірний образ, що переносить відтінок золота на звук («Простягнулась далечню рука...» [Потушняк 2007, с. 61]); *скиби золоті* – колірний епітет, що символізує багатство й урожай («Крізь ніжний дотик, блиски мудрі слів...» [Потушняк 2007, с. 63]); *ріки золоті* – колірний образ, що символізує багатство й сяйво («Туга» [Потушняк 2007, с. 68]); *золоте віття* – колірний епітет, який підкреслює цінність і красу («Дзвони з півдня» [Потушняк 2007, с. 71]); *золота стопа* – колірний образ, що переносить відтінок золота на деталь («Дзвони з півдня» [Потушняк 2007, с. 72]); *золота рибка* – колірний епітет, що підкреслює цінність і красу («Співає в ночі віщій птах...» [Потушняк 2007, с. 73]); *змія золота* – колірний епітет, що підкреслює цінність і небезпеку («Глибока днина дрімота...» [Потушняк 2007, с. 78]); *дзвоник золотий* – колірний образ, що символізує цінність і сяйво («Дошаний ранок» [Потушняк 2007, с. 79]);

→ *чорна тьма* – колірний епітет, що підсилює відчуття абсолютної темряви, створює образ безпросвітності й страху («Розцвіли в серцю срібні колоски...» [Потушняк 2007, с. 57]); *чорні віконниці* – колірний образ, який конкретизує вигляд предмета, додає відчуття замкненості, суворості чи навіть похмурості («Дороги входять в непізнане...» [Потушняк 2007, с. 59]); *чорна мла* – колірний епітет, що передає густоту й непрозорість атмосфери, створює образ гнітючої темряви («Забутий цвіт у книзі снів...» [Потушняк 2007, с. 62]); *чорні скали* – колірний образ, який конкретизує природний ландшафт, додає відчуття суворості, загрози й монументальності («Високий дуб у бурі гнеться...» [Потушняк 2007, с. 74]); *чорний обруч* – колірний епітет, що символізує замкненість і темряву, створює контрастний зоровий акцент («Побідних громів й туч...» [Потушняк 2007, с. 77]); *чорний камінь* – колірний епітет, що створює драматичний контраст, він конкретизує матеріал, додає відчуття ваги, міцності й похмурості («Книга» [Потушняк 2007, с. 79]); *чорні діви* – колірний епітет, що створює контраст і драматизм, означає трагічність, скорботу та містичність, створює сильний емоційний ефект

(«Ніччю...» [Потушняк 2007, с. 84]);

→ *біла тінь* – колірний епітет, що створює контраст і парадоксальність (тінь зазвичай темна, а тут вона біла), додає символічності та загадковості («Біла тінь в прозорій ночі...» [Потушняк 2007, с. 64]); *білий дім* – колірний образ, який підкреслює чистоту, світло й урочистість житла, може мати символічне значення (оселя як простір гармонії) («Під небом раннім, веселим...» [Потушняк 2007, с. 77]); *білі руки* – колірний образ, що акцентує на чистоті, ніжності або навіть беззахисності людини; може мати відтінок ідеалізації («Ранок» [Потушняк 2007, с. 83]);

→ *червоне клоччя* – колірний образ, який конкретизує вигляд матеріалу, створює відчуття яскравості й грубості («Ранок» [Потушняк 2007, с. 70]); *червоний овоч* – колірний образ, що уточнює природний вигляд плоду, додає конкретності й життєвості («На горах спілії сади...» [Потушняк 2007, с. 73]); *червоний корінь* – колірний образ, який підкреслює природну особливість рослини, має символічний відтінок сили чи глибинності; *червоні лиця* – колірний образ, що передає емоційний стан (сором, хвилювання, здоров'я), додає експресивності («Високий дуб у бурі гнеться» [Потушняк 2007, с. 74]); *червону китку* – колірний образ, який акцентує на декоративності й яскравості, створює святкове враження; *червоні ріки* – колірний образ, що створює сильний емоційний та зоровий ефект (натякає на кров, боротьбу, трагізм); *червона грань* – колірний образ, що позначає межу, виділяє її контрастно й символічно (означає небезпеку чи переломний момент) («Глибока днини дрімота...» [Потушняк 2007, с. 78]); *ніч червона* – колірний епітет, що надає фантастичності й драматизму, створює незвичне зорове враження, символізує небезпеку чи апокаліптичність («Слово» [Потушняк 2007, с. 82]);

→ *зелена зірниця* – колірний епітет, який додає природного відтінку небесному явищу («Бажання» [Потушняк 2007, с. 69]); *зелене плесо* – колірний образ, що конкретизує вигляд водної поверхні («На горах спілії сади...» [Потушняк 2007, с. 74]); *зелений змій* – колірний образ, що додає символічності («Високий дуб у бурі гнеться...» [Потушняк 2007, с. 74]); *змійка зелена* – колірний образ, що додає символічності («Ліси над полем сторожать...» [Потушняк 2007, с. 76]); *зелений вітер* – колірний образ, що додає природного відтінку стихії («Гості» [Потушняк 2007, с. 79]); *зелений ранок* – колірний епітет, що створює свіже зорове враження («Дощаний ранок» [Потушняк 2007, с. 79]); *зелений кінь* – колірний образ, що додає фантастичності («Пісні» [Потушняк 2007, с. 82]).

У системі колірних означень Федора Потушняка епітети з компонентом *синій* посідають особливе місце. Вони інтегруються у його образну систему як метафоричні маркери простору та екзистенційного стану. Формують уявлення про недосяжність і водночас велич світу, стаючи засобом вираження внутрішньої меланхолії та духовного пошуку. Пор.: «На устах зір акацій мед, / В садах космічні сині дими, / Ламається на серці лед, / Лама-

ються у мислях рими» [Потушняк 2007, с. 56]. «Погасла ватра, мовкне ніч... / І хворе серце земне нині. / В дорогу дальню із-за туч / Відплили знову човни сині» [Потушняк 2007, с. 57]. «Знов синій птах з нічних вогнів / На роздоріжжя днів прилинув, / Задрали клавіші струмків, / І барабанить вічність синя» [Потушняк 2007, с. 66]. «І виє вовк в сумних лісах, / Едему птах, крізь мраки сині, / Летить в захмурених полях / Назустріч демонам пустині» [Потушняк 2007, с. 76].

Срібний колір у поезії письменника виходить за межі простого означення відтінку. Він стає знаком чистоти, світла, духовної прозорості та недосяжної краси. Епітетні сполуки перетворюють срібло на символ небесної гармонії, с'ява й піднесеності, формуючи метафоричні маркери простору та часу. Водночас срібний колір часто переноситься на звук, що розширює межі зорової семантики й створює ефект міжчуттєвого образу. Такі епітети інтегруються в образну систему Федора Потушняка як засіб вираження світлої урочистості, очищення та внутрішньої ясності. Пор.: «Розцвіли в серцю срібні колоски, / В озер глибінь пірнули птахи-зорі, / На тихому безлюдному просторі / Спочинув дотик тайної руки» [Потушняк 2007, с. 57]. «В обіймах ночі далеч просипаєсь, / Вже миє ангел злотом небеса, / Малює вічність в серця срібний шлях, / Десь тихо в липах соловій співає» [Потушняк 2007, с. 63]. «В далекий шлях з далеких зір / Луною сходить срібний гомін, / І серце сурмою в простір / Розкидає останній промінь» [Потушняк 2007, с. 66]. «І могутній звездний жар, / Срібний промінь, і пожег» [Потушняк 2007, с. 74]. «Кипучі соки днесь землі. / Цілує серце срібний гомін» [Потушняк 2007, с. 77].

Золотий колір у мовотворчості Федора Потушняка постає як багатозначний художній знак, що поєднує конкретність і символічність. Такі колірні епітети зорової семантики акцентують увагу на красі, цінності та багатстві природних явищ і предметів, формуючи образи достатку та урочистості. Золото набуває значення величчя та матеріального достатку, проте іноді автор додає подвійності, поєднуючи красу й небезпеку. Перенесення золотого відтінку на інші сфери розширює межі зорової семантики, створюючи ефект синестезійності та багатопланової метафоричності. Пор.: «І оре вітер скиби золоті, / Піщані площі, дикі чорторії. / Змочивши пальці у прудкій воді, / Десь зорі з них стрясає по киреї» [Потушняк 2007, с. 63]. «Думки пливуть, як кораблі горючі, / І чорні миші розгризають тучі, / Земля, вогонь і ріки золоті / Ростуть, як крила стораченій меті» [Потушняк 2007, с. 69]. «Ідуть теліги – лебеді в степах, / На річці млин, ріка і безворотне, / І скоро зоря – золота стона – / Мечем голову змій зотне» [Потушняк 2007, с. 69].

Чорний колір у поетичній мові письменника – це метафоричне означення фатальності, трагізму, безнадії. Саме цим кольором письменник часто маркує негативні емоції, створюючи атмосферу пригніченості, страху, відчуття приреченості. Такі епітети часто використовуються для маркування куль-

мінаційних моментів у поетичному тексті. Пор.: «І ніч, і зорі, й чорна тьма глибин / Заходять в скриті затоки хвилини» [Потушняк 2007, с. 57], «Вже свої чорні віконниці / Розкрила вічність змахом вскорі. / Сховались нишком до криниці / В тиші затінь три ясні зорі» [Потушняк 2007, с. 59], «На розпалені чорні скали / Відходить збіччям день по стежці» [Потушняк 2007, с. 74], «На дубовім линуть листі / Чорні діви у намисті, / Не обійдеш без гріха» [Потушняк 2007, с. 80].

Білий колір є символом чистоти, природності, первозданності й у мовотворчості Федора Потушняка часто асоціюється із гармонією і світлом, але іноді може контрастувати з трагічними образами. Пор.: «Біла тінь в прозорій ночі, / Тінь блукає в тихій ночі» [Потушняк 2007, с. 64], «Під небом раннім, веселим / Відлетіли бистро в сонце птиці, / Там на поляні білий дім, / Дім, повний мрії й таємниці» [Потушняк 2007, с. 76], «Білі руки, як дві свічі, / Піднялись у межиріччі» [Потушняк 2007, с. 83].

На відміну від «білих» чи «чорних» епітетів, що тяжіють до гармонії чи буденності, червоний колір у поезії Федора Потушняка є знаком напруження, пристрасті та екзистенційної боротьби. Такі епітети відтворюють конкретні природні чи тілесні реалії, апелюючи до зорового сприйняття, символічна функція яких полягає в тому, що вони позначають життєву силу, енергію, любов, але водночас – страждання, трагізм і смерть. Червоний колір у поезії митця є водночас знаком життєвої сили і фатальної приреченості, що підкреслює екзистенційний драматизм його мовотворчості. Пор.: «Червоні лиця дня запалі / І клапті сонця на берізці» [Потушняк 2007, с. 74], «З червоних впали щок / Золоті намиста. / І громів буйний крок / Цілує ніч в уста» [Потушняк 2007, с. 78], «Цілюють веселу тугу / Обвіяні червоні ріки, / І днина – діва на лузі – / Відкрила запасні повіки» [Потушняк 2007, с. 78], «Ніч червона, безголова, / Де та буря, де та повіль? О відкинй з душі окуви, / Чати далів на розмові» [Потушняк 2007, с. 82].

У поетичній образності Федора Потушняка зелений колір функціонує як багатозначний художній маркер, що поєднує природність, символіку та фантастичність. Такі колірні епітети підкреслюють природний відтінок явищ, створюючи свіже й життєдайне зорове враження. Вони набувають символічного звучання, асоціюючись із небезпечкою, загадковістю чи міфологічними уявленнями. У свою чергу, письменник вводить і елемент фантастичності, розширюючи межі реалістичного сприйняття. Таким чином, зелений колір в епітетах зорової семантики постає як засіб вираження природної гармонії, символічної багатоплановості та художньої уявності, інтегруючись у поетичну систему як знак життєвої сили. Пор.: «Відкрилася ниви зелена зірниця, / Як студня, глибока на небі зірниця, / Розвилися в полі / Високі тополі» [Потушняк 2007, с. 69], «В зелене плесо у садах / Незнані в ніч прилинуть птиці, / Дозріле сонце на шляхах / Цілує стопи таємниці» [Потушняк 2007, с. 74], «Зелений змії ожив у полі – / І грізне днесь ячання

грому» [Потушняк 2007, с. 74], «Склонила далеч на ослін, / До хати гість – зелений вітер, / Вже лине, лине блисків кінь» [Потушняк 2007, с. 79], «На водах туманів іржа, / Фонтани ночі б'ють в октави, / Зелений ранок їх пожав / І сам конає на мураві» [Потушняк 2007, с. 79].

Отже, у художньому тексті колірні епітети зорової семантики виконують низку важливих функцій, а саме зорово-образну: створюють яскраві картини природи та світу; емоційну: передають внутрішні переживання героя через колірні асоціації; символічну: колірні означення набувають метафоричного значення (синій – відстань, срібний – прозорість, золотий – велич, чорний – трагізм, білий – чистота, червоний – енергія, зелений – природність); контрастну: протиставлення кольорів (білий – чорний) підсилює драматизм поетичного тексту. Вони є не лише засобом опису, а й інструментом художнього мислення, що дозволяє поетові поєднувати зорові образи з емоційними та символічними смислами, формуючи індивідуальний стиль митця, у якому природа й людські переживання постають у єдиному художньому просторі. Колірні епітети у мовотворчості Федора Потушняка проходять шлях від описових зорових маркерів до світлових та контрастних метафоричних символів, що структурують його поетичний світ і підкреслюють екзистенційний драматизм. Спочатку вони виконують описову функцію – апелюють до безпосереднього зорового сприйняття, однак у процесі художнього осмислення ці епітети виходять за межі простого опису і набувають метафоричного та контрастного значення.

Світлові епітети у мовотворчості Федора Потушняка становлять важливий компонент його поетичної образності. Вони виконують функцію ключових засобів художнього змалювання, формуючи атмосферу саява та духовного піднесення. У семантичному плані світло постає як знак істини, естетичної досконалості та вічності. Особливістю їх використання у поетичній мові письменника є висока частотність, різноманітність формальних реалізацій, поєднання світлових і колірних характеристик, а також надання світлу містичного виміру.

Серед світлових епітетів виділимо такі: *ясне миготання* – світловий образ, що передає мерехтіння, блиск; *ясні зорі* – світловий епітет, що створює картину нічного неба; *ясний слід* – світловий епітет, який акцентує на чіткості й видимості; *острі блиски* – світловий епітет, який акцентує на яскравих відблисках; *світлий ранок* – світловий епітет, що символізує початок, надію; *світле море* – світловий образ, що передає саяво й простір; *зоря рання* – світловий епітет, який символізує початок дня, пробудження; *зіроньки чисті* – світловий образ, що підкреслює ясність і саяво небесних тіл; *зоряний меч* – світловий епітет, що поєднує небесне світло з образом зброї; *звіздний шум* – світловий епітет, який переносить зоряне саяво у сферу звуку; *росяне поле* – світло-зоровий образ, що передає блиск роси; *блиски мудрі* – світловий образ, що передає саяво й інтелектуальну глибину; *останній промінь* – світловий образ, що символізує завер-

шення, згасання; *далекий промінь* – світловий образ, що символізує віддалене сяйво; *теплий промінь* – світловий образ, що передає тепло й світло; *племінь невагомний* – світловий епітет, що передає динаміку світла; *проміння живучі* – світловий образ, що символізує живе сяйво; *невідоме полум'я* – світловий епітет, що створює образ яскравої, але загадкової стихії; *стріли променисті* – світловий епітет, який передає яскравість і динаміку; *вогні лелійні* – світловий епітет, що створює картину ніжного світіння; *вогні невагомні* – світловий образ, що символізує яскравість і рух; *могутній звіздний жар* – світловий образ, що символізує силу небесного світла; *полум'я хворе* – світловий образ, що передає ослаблене світіння; *поломане проміння* – світловий епітет, що передає зламаний, розсіяний потік світла; *мечі вогняні* – світловий образ, що передає сяйво й небезпеку; *сонні дахи* – світлово-зоровий образ, що передає статичність і приглушеність, символізує спокій і нерухомість міського чи сільського краєвиду; *сонний став* – світловий образ, що акцентує на нерухомості водної поверхні та створює відчуття застиглого спокою; *сонні тучі* – світловий образ, що передає приглушеність руху й м'яку затуманеність небесного простору; *сонні хори* – світловий образ, що передає тишу й завмирання звукового простору, наближаючи його до зорової статичності; *сонце втоплене* – світлові епітети, що створюють картину згасання або занурення світла; *дозріле сонце* – світловий образ, що символізує повноту й зрілість небесного світила; *грань жевріюча* – світловий епітет, що передає тління, слабке світіння; *незримі брови* – світловий епітет, адже незримі передає якість видимості, відсутність світлового сприйняття; *невідомість стоока* – світлово-зоровий образ множинності очей, що символізує всевидіння; *невидимі переливи* – світловий образ, що передає невидимість, прозорість; *прозоре слово* – світловий образ, що символізує ясність і чистоту мовлення; *глядиць прозоро* – світловий образ, що передає відкритість і щирість погляду; *прозорій ночі* – світловий образ, що підкреслює світлу глибину й напівпрозорість нічного простору; *стемнілих вікон* – світловий епітет, що передає затемненість; *глибока зірниця* – світловий образ небесного явища, підсилений просторовою характеристикою; *небом веселим* – світловий образ, що передає ясність і життєрадісність небесного простору; *веселий день* – світловий образ, що символізує світлу гармонію та енергію часу доби; *сліпий льот* – світловий образ, що передає втрату видимості та хаотичність руху; *сліпих лісах* – світловий образ, що символізує темряву, непроникність і відсутність орієнтирів; *містична мла* – світловий образ, що передає напівпрозорість і таємничість атмосфери; *похмурих гір* – світловий образ, що символізує затемненість і суворість природного ландшафту; *захмурених полях* – світловий образ, що передає приглушеність світла й тривожний настрій простору; *хмурії руїни* – світловий образ, що акцентує на темряві, занепаді та драматичності зорового враження.

Згрупуємо подані світлові епітети за семан-

тичними полями з метою виявлення їхніх функцій у художньому тексті:

1) ясність і блиск (передають мерехтіння, сяйво, чіткість і інтелектуальну глибину): *ясне миготання* – мерехтіння, блиск («Далекий біг гірських отар...») [Потушняк 2007, с. 56]; *острі блиски* – яскраві відблиски («В снах зелених вечорів...») [Потушняк 2007, с. 58]; *ясні зорі* – картина нічного неба («Дороги входять в непізнання...») [Потушняк 2007, с. 59]; *ясний слід* – чіткість і видимість; *блиски мудрі* – сяйво й інтелектуальна глибина («Крізь ніжний дотик, блиски мудрі слів...») [Потушняк 2007, с. 63]; *зіроньки чисті* – ясність і сяйво небесних тіл («Дві зірки» [Потушняк 2007, с. 71]);

2) світло дня, початок і надія (символізують початок, пробудження, життєву силу, зрілість і завершення): *світлий ранок* – символ початку, надії («Півбог, півзвір на горах білих він...») [Потушняк 2007, с. 58]; *світле море* – сяйво й простір («Крізь заморозь в осіннім ранку...») [Потушняк 2007, с. 60]; *зоря рання* – пробудження, початок дня («Стихла пісня, дзвони ночі...») [Потушняк 2007, с. 60]; *проміння живучі* – живе сяйво («Століття знов ожили тони...») [Потушняк 2007, с. 62]; *останній промінь* – завершення, згасання («Таємні вечори» [Потушняк 2007, с. 66]); *далекий промінь* – віддалене сяйво («Рідний краєвид» [Потушняк 2007, с. 71]); *теплий промінь* – тепло й світло («Співає в ночі віщій птах...») [Потушняк 2007, с. 73]; *племінь невагомний* – динаміка світла («Світання» [Потушняк 2007, с. 73]); *дозріле сонце* – зрілість небесного світила («На горах спілії сади...») [Потушняк 2007, с. 74];

3) полум'я, вогонь, енергія (акцентують на силі, динаміці, небезпеці та знанні, вираженому через світло): *поломане проміння* – розсіяний потік світла («На турні ночі заснула пісня...») [Потушняк 2007, с. 60]; *невідоме полум'я* – яскравість і загадковість («Боги туманних вечорів...») [Потушняк 2007, с. 68]; *стріли променисті* – яскравість і динаміка («Дві зірки» [Потушняк 2007, с. 71]); *вогні лелійні* – ніжне світіння («Дзвони з півдня» [Потушняк 2007, с. 72]); *могутній звіздний жар* – сила небесного світла («Ангел ночі, Ангел ночі...») [Потушняк 2007, с. 74]; *полум'я хворе* – ослаблене світіння («Зачаттям віщим дише ніч...») [Потушняк 2007, с. 75]; *мечі вогняні* – сяйво й небезпека («Гості» [Потушняк 2007, с. 79]); *вогні невагомні* – яскравість і рух («Слово» [Потушняк 2007, с. 82]);

4) ніч, зоряність, космічні образи (поєднують небесне світло з образами зброї, звуку й простору): *глибока зірниця* – небесне явище з просторовою характеристикою («Бажання» [Потушняк 2007, с. 69]); *звіздний шум* – зоряне сяйво у сфері звуку («Ангел ночі, Ангел ночі...») [Потушняк 2007, с. 74]; *зоряний меч* – небесне світло і зброя («Дощаний ранок» [Потушняк 2007, с. 79]);

5) затемненість, похмурість, мла (символізують темряву, приглушеність світла, тривогу, драматичність і занепад): *сонні тучі* – затемнене небо («Століття знов ожили тони...») [Потушняк 2007, с. 62]; *сонні хори* – тиша й завмирання; *незримі бро-*

ви – відсутність світлового сприйняття («Біла тінь в прозорій ночі...») [Потушняк 2007, с. 64]; *сонні дахи* – статичність і приглушеність («Таємні вечори») [Потушняк 2007, с. 66]; *містична мла* – напівпрозорість, таємничість («Рідний краєвид») [Потушняк 2007, с. 71]; *сонце втоплене* – згасання світла («Дзвони з півдня») [Потушняк 2007, с. 71]; *хмурії руїни* – темрява, занепад, драматичність; *похмурих гір* – затемненість і суворість («Бездонне небо, хмурії руїни...») [Потушняк 2007, с. 72]; *сліпих лісах* – темрява, непроникність («Співає в ночі віщій птах...») [Потушняк 2007, с. 73]; *грань жевріюча* – слабе світіння («Ліси над полем сторожать...») [Потушняк 2007, с. 75]; *сліпий льот* – втрата видимості («Зачаттям віщим дише ніч...») [Потушняк 2007, с. 75]; *захмурених полях* – приглушеність світла («Джерел глибоких грає дзвін...») [Потушняк 2007, с. 76]; *стемнілих вікон* – затемненість («Ніч») [Потушняк 2007, с. 80];

6) прозорість і невидимість (створюють образи ясності, відкритості, всевидіння та напівпрозорості): *прозоре слово* – ясність і чистота мовлення («Дороги входять в непізнанне...») [Потушняк 2007, с. 59]; *невидимі переливи* – невидимість, прозорість («Стихла пісня, дзвони ночі...») [Потушняк 2007, с. 60]; *глядиць прозоро* – відкритість і щирість погляду («Я кинув серце у глибіню...») [Потушняк 2007, с. 62]; *прозорій ночі* – світла глибина й напівпрозорість («Біла тінь в прозорій ночі...») [Потушняк 2007, с. 64]; *невідомість стоока* – всевидіння («Боги туманних вечорів...») [Потушняк 2007, с. 68];

7) радість і гармонія (передають життєрадісність, світлу гармонію та енергію часу): *небом веселим* – ясність і життєрадісність («Під небом раннім, веселим...») [Потушняк 2007, с. 76]; *веселий день* – світла гармонія й енергія («Побідних громів й туч...») [Потушняк 2007, с. 78].

Згрупувавши епітети за семантичними полями ми дійшли висновку, що світлові епітети зорової семантики не лише описують явища, а й формують емоційно-символічні смисли – від радості й надії до трагізму й таємничості.

Значну роль у поетичній мовотворчості Федора Потушняка відіграють колірно-світлові епітети (*золоті ниви, білі гуси, срібні тіні, зоряні розливи*), що апелюють до зорового сприйняття та водночас символізують естетичні й духовні категорії. У ліриці автора світлові епітети нерідко набувають містичного звучання, постають як знаки трансцендентного світу, що відповідає загальній тенденції його творчості – поєднання реального та метафізичного. Показовою є і назва поетичної збірки «Далекі вогні» (1934 р.), яка сама по собі виступає світловим образом, що символізує прагнення до ідеалу. Світлові епітети у мовотворчості Федора Потушняка – це один із центральних елементів його поетичного стилю, який поєднує реалістичні картини природи з метафізичними символами. Вони не лише малюють яскраві зорові образи, а й поглиблюють філософський зміст його лірики, де світло постає як метафора духовного пошуку, істини та краси.

Для формування цілісної системи художніх образів важливе місце відіграють просторові епітети, які апелюють до зорового сприйняття, описують форму, конфігурацію та рух предметів у просторі. Вони допомагають поетові створювати динамічні та об'ємні картини природи, надаючи їм символічного й емоційного значення. Основна їхня функція – відтворення просторових характеристик предметів: вигинів, ліній, об'єму, масштабу, розташування і т. д.

Систематизуємо просторові епітети зорової семантики, виявлені в поетичній мовотворчості Федора Потушняка, за такими семантичними полями:

1) глибина і масштаб (підкреслюють безмежність, масштабність, глибинність простору чи явища): *ліси бездонні* – просторовий образ, що передає безмежність і глибинність природного ландшафту («Ти зіркою знову глядиш...») [Потушняк 2007, с. 57]; *глибока північ* – просторовий образ, що акцентує на масштабі й величності північного простору («Я кинув серце у глибіню...») [Потушняк 2007, с. 62]; *глибока тьма* – просторовий образ, що символізує густоту й непроникність темряви («Забутий цвіт у книзі слів...») [Потушняк 2007, с. 62]; *дні глибокі* – просторовий образ, що символізує тривалість і протяжність часу як просторової категорії («Крізь ніжний дотик, блиски мудрі слів...») [Потушняк 2007, с. 63]; *глибока зірниця* – просторовий образ, що підкреслює масштаб і глибину небесного явища («Бажання») [Потушняк 2007, с. 69]; *бездонне небо* – просторовий образ, що передає безмежність і нескінченність небесного простору («Бездонне небо, хмурії руїни...») [Потушняк 2007, с. 72]; *глибокі сні* – просторовий образ, що символізує внутрішній простір і багатшаровість сновидінь («Ранок») [Потушняк 2007, с. 70]; *світове дно* – просторовий образ, що символізує глибинний рівень буття («Рідний краєвид») [Потушняк 2007, с. 71]; *суворе дно* – просторовий образ, що акцентує на жорсткості й глибинності простору («Дзвони з півдня») [Потушняк 2007, с. 72]; *глибока дрімота* – просторовий образ, що акцентує на глибині й тривалості стану спокою («Глибока днини дрімота...») [Потушняк 2007, с. 78]; *лісів глибоких* – просторовий образ, що підкреслює масштаб і густоту лісового простору («Ніч») [Потушняк 2007, с. 80]; *глибокий став* – просторовий образ, що символізує масштаб і глибинність водної поверхні; *сад бездонний* – просторовий образ, що передає нескінченність і багатство природного простору («Світання») [Потушняк 2007, с. 81];

2) рух, широта, динаміка (передають динаміку, політ, напрямок, піднесеність): *змії крилатий* – просторовий образ, що передає рух і широту, символізує політ і свободу («Коли урветься тайни коло») [Потушняк 2007, с. 56]; *стрункі стріли* – просторовий образ, що акцентує на формі й напрямку, створюючи картину стрімкого руху («Півбог, півзвір на горах білих він...») [Потушняк 2007, с. 58]; *смутні хороводи* – просторовий образ, що описує колективний рух у просторі з емоційним забарвленням; *крилатий шум* – просторовий

образ, що акцентує на динаміці й розмаїтті руху в просторі; *крилатий храм* – просторовий образ, що поєднує величність архітектури з піднесеністю й широтою; *крилаті кроки* – просторовий образ, що передає легкість і стрімкість руху («Боги туманних вечорів...» [Потушняк 2007, с. 68]); *крилатий світ* – просторовий образ, що символізує широту й піднесеність усього простору («Різьблений звід дуги...» [Потушняк 2007, с. 68]); *кучеряві танцюючі буйні вітри* – просторовий образ, що передає динаміку стихії та її хаотичний рух («Спросоння» [Потушняк 2007, с. 70]); *лебедині крила* – просторовий образ, що символізує плавність і красу руху («На поле срібні кинув стопи дзвін...» [Потушняк 2007, с. 77]); *кучерявий спів* – просторовий образ, що символізує хвилястість і ритмічність звучання як просторової динаміки («Світання» [Потушняк 2007, с. 81]); *стрункі вежі* – просторовий образ, що передає вертикальність і витонченість архітектурної форми («Слово» [Потушняк 2007, с. 82]); *суджений льот* – просторовий образ, що передає визначений, неминучий напрямок руху («Пісні» [Потушняк 2007, с. 82]);

3) прихованість, невідомість, загадковість (створюють атмосферу таємничості, невидимого простору, прихованих явищ): *скриті затоки* – просторовий образ, що акцентує на прихованості й недоступності природного ландшафту; *непізнані дороги* – просторовий образ, що символізує невідомість і віддаленість шляху («Розцвіли в серцю срібні колоски» [Потушняк 2007, с. 57]); *таємні віддалі* – просторовий образ, що символізує невидимість і віддаленість простору («До золотих теремів сну...» [Потушняк 2007, с. 58]); *невидимі переливи* – просторовий образ, що акцентує на прихованості руху й невидимості зорових ефектів («Стихла пісня, дзвони ночі...» [Потушняк 2007, с. 60]); *мертва, таємна, непізнана ніч* – просторовий образ, що створює атмосферу загадковості, прихованості й тривожності («Століття знов ожили тони...» [Потушняк 2007, с. 62]); *невідомість сто-ока* – просторовий образ, що передає множинність і всевидіння, створюючи ефект загадковості («Боги туманних вечорів...» [Потушняк 2007, с. 68]); *загублені кінці* – просторовий образ, що передає втрату орієнтирів і невизначеність простору («Вечір» [Потушняк 2007, с. 69]);

4) природні ландшафти і стихії (описують природні простори, стихії, їхню небезпечність чи величність): *дикім полю* – просторовий образ, що акцентує на необробленості й первісності природного простору («Ти зіркою знову глядиш...» [Потушняк 2007, с. 57]); *мраморні гори* – просторовий образ, що акцентує на матеріальності й величності гірського ландшафту («Півбог, півзвір на горах білих він...» [Потушняк 2007, с. 58]); *дикі зливи* – просторовий образ, що символізує інтенсивність і силу природного явища («Стихла пісня, дзвони ночі...» [Потушняк 2007, с. 60]); *дикі чорторії* – просторовий образ, що описує небезпечні водні вирви й хаотичність стихії («Крізь ніжний дотик, блиски мудрі слів...» [Потушняк 2007, с. 63]);

небесні луги – просторовий образ, що переносить земний ландшафт у небесну сферу, створюючи картину ідеалізованого простору («Дві зірки» [Потушняк 2007, с. 71]); *темні звори* – просторовий образ, що описує глибокі ущелини й густоту простору («Ліси над полем сторожать...» [Потушняк 2007, с. 75]); *море хворе* – просторовий образ, що передає ослаблений, нестійкий стан стихії («Ніччю...» [Потушняк 2007, с. 84]);

5) часопросторові образи (поєднують просторові характеристики з часовими, створюючи атмосферу циклічності й тривалості): *ніч осіння* – просторово-часовий образ, що поєднує сезонність і атмосферу нічного простору («В снах зелених вечорів...» [Потушняк 2007, с. 57]); *дні глибокі* – просторово-часовий образ, що символізує тривалість і масштабність часу як простору («Крізь ніжний дотик, блиски мудрі слів» [Потушняк 2007, с. 63]); *далека ніч* – просторово-часовий образ, що акцентує на віддаленості й протяжності нічного простору («Уже всіміхнулись дні в калейдоскопи...» [Потушняк 2007, с. 75]); *ніч безголова* – просторово-часовий образ, що створює атмосферу хаосу й безладдя у нічному просторі («Слово» [Потушняк 2007, с. 82]); *спілих днів* – просторово-часовий образ, що передає завершеність і зрілість часових відрізків («Ангел ночі, Ангел ночі...» [Потушняк 2007, с. 74]);

6) спокій, гармонія (передають картину спокою, гармонії, нерухомості): *тихі міні* – просторовий образ, що передає картину спокою й приглушеності у просторі; *тихі верби* – просторовий образ, що символізує гармонію й нерухомість природного ландшафту; *тихий став* – просторовий образ, що акцентує на статичності й мирному стані водної поверхні; *тихі води* – просторовий образ, що створює картину рівноваги й спокою стихії («Біла тінь в прозорій ночі...» [Потушняк 2007, с. 64]); *сонні дахи* – просторовий образ, що передає статичність і тишу міського пейзажу («Гуляє буря на дворі...» [Потушняк 2007, с. 66]); *тихе плесо* – просторовий образ, що передає нерухомість і гармонійність водного простору («Ангел ночі, Ангел ночі...» [Потушняк 2007, с. 75]); *тихий південь* – просторовий образ, що поєднує географічний напрям із атмосферою тиші й спокою («На поле срібні кинув стопи дзвін...» [Потушняк 2007, с. 77]);

7) віддаленість і протяжність (акцентують на протяжності, віддаленості, невідомих просторах): *шлях далекий* – просторовий образ, що підкреслює протяжність і тривалість руху в просторі («Стихла пісня, дзвони ночі...» [Потушняк 2007, с. 60]); *далека пісня* – просторовий образ, що створює відчуття віддаленого звучання у просторі («Боги туманних вечорів...» [Потушняк 2007, с. 68]); *далекі привиди* – просторовий образ, що символізує віддаленість і примарність явищ («Думки» [Потушняк 2007, с. 70]); *далекі споєні кінці* – просторовий образ, що символізує віддаленість і з'єднання меж простору («Дзвони з півдня» [Потушняк 2007, с. 71]); *далекі подорожні* – просторовий образ, що передає віддаленість і невідомість мандрівників

у просторі («То синій голуб над бездною летить...» [Потушняк 2007, с. 72]; *далекі суворі* – просторовий образ, що акцентує на віддаленості й суворості просторового ландшафту («На горах спілії сади...» [Потушняк 2007, с. 73]; *далекі моря* – просторовий образ, що передає масштабність і віддаленість водного простору («Уже всміхнулись дні в калейдоскопи...» [Потушняк 2007, с. 75]; *далека віддаль* – просторовий образ, що акцентує на протяжності й віддаленості простору; *далекі сині висі* – просторовий образ, що передає віддаленість і колірну глибину небесного простору («Зачаттям вищим дише ніч...» [Потушняк 2007, с. 75]; *шляхи далекі* – просторовий образ, що символізує тривалість і віддаленість подорожі («Книга» [Потушняк 2007, с. 79]; *далекій дощ* – просторовий образ, що передає віддаленість природного явища у просторі («Уже всміхнулись дні в калейдоскопи...» [Потушняк 2007, с. 75];

8) дрібні деталі, тілесність, внутрішній простір (акцентують на малих деталях, тілесних і внутрішніх станах, що теж мають просторову семантику): *зміїні й дивні очі* – просторовий образ, що описує форму й характер погляду, створюючи атмосферу загадковості («Проходиш тайно по землі...» [Потушняк 2007, с. 61]; *самітня крапля рання* – просторовий образ, що акцентує на малій деталі, символізує самотність і тишу простору («Століття знов жили тони...» [Потушняк 2007, с. 62]; *зів'ялі пелюстки* – просторовий образ, що передає стан занепаду й втрати життєвої сили у дрібних деталях («Запертий пісням в брами шлях» [Потушняк 2007, с. 66]; *сонні краплини* – просторовий образ, що символізує застиглість і спокій дрібних деталей у просторі («На поле срібні кинув стопи дзвін...» [Потушняк 2007, с. 73]; *дрібний ливень* – просторовий образ, що передає інтенсивність дрібних крапель і створює картину розсіяності («Побідних громів й туч...» [Потушняк 2007, с. 77]; *заспані повіки* – просторовий образ, що акцентує на тілесному стані, передає атмосферу втоми й закритості («Глибока днини дрімота...» [Потушняк 2007, с. 78]; *пальці запотілі* – просторовий образ, що конкретизує фізичний стан тіла й створює ефект близькості («Слово» [Потушняк 2007, с. 82]; *всміхнені очі* – просторовий образ, що акцентує на виразності обличчя й внутрішньому стані («Джерел глибоких грає дзвін...» [Потушняк 2007, с. 76).

Таким чином, просторові епітети у мовотворчості Федора Потушняка формують цілісну поетичну систему, де простір постає багатовимірним: він може бути бездонним і віддаленим, рухливим і статичним, світлим і темним, зовнішнім і внутрішнім. Така багатоплановість просторової семантики за-

свідчує прагнення поета відтворити повноту буття через зорові образи, поєднуючи реальне й метафізичне. Такі означення не лише створюють картину, яку можна «побачити», але й виконують символічну та емоційну функцію, розкриваючи внутрішній світ автора та його ставлення до зображуваного. Відзначимо, що просторові епітети у Федора Потушняка часто поєднуються з колірними та світловими. Наприклад, *кучеряве сонце* поєднує просторову характеристику з елементом світлової семантики, а *золоті ниви* – колірну та просторову ознаку. Це створює багатшарову систему образів, де простір, світло й колір взаємодіють, формуючи цілісну поетичну картину. Вони є важливим засобом художнього змалювання, формують динамічні та об'ємні картини природи, надають поетичній мові символічного значення та емоційної виразності.

Висновки. Епітети зорової семантики у поетичному дискурсі Федора Потушняка постають не лише як традиційні художні засоби, а й як концептуально значущі елементи формування авторського світогляду. Їхня функціональність виходить за межі дескриптивної ролі: вони забезпечують структурну цілісність тексту, актуалізують його символічний вимір та виступають маркерами індивідуального стилю митця. Систематизація та аналіз засвідчили високу частотність і семантичну різноманітність епітетів зорової семантики, що підтверджує їхню домінантність у поетичній творчості Федора Потушняка. Лексико-семантичний та семантико-стилістичний аналіз виявив багатофункціональність цих тропів: вони конкретизують зорові образи, підсилюють експресивність тексту, формують емоційно-оцінну тональність та визначають індивідуальну поетичну манеру автора. Особливе значення має символічне навантаження колірних і світлових епітетів, що відображає екзистенційні мотиви творчості митця – опозиції життя і смерті, надії та відчаю, світла і темряви. Контрастність епітетів функціонує як засіб художнього моделювання світу, де колір і світло набувають універсального символічного значення. Саме ця контрастність формує індивідуальний стиль Федора Потушняка та його художню картину світу, підкреслюючи філософсько-екзистенційний вимір його поезії. Таким чином, епітети зорової семантики у творчості Федора Потушняка слід розглядати не лише як стилістичний інструмент, а й як важливий засіб концептуалізації світу, що визначає його внесок у розвиток української модерністської літератури ХХ століття. Дослідження відкриває перспективи для подальших лінгвостилістичних студій, спрямованих на глибше осмислення поетичного дискурсу митця та його місця у літературному процесі.

Література

1. Барчан В. Мовні засоби експресивності в ліриці Федора Потушняка. *Folium*. 2024. № 4. С. 25–33.
2. Беценко Т. Структура і поетичні функції атрибутивних словосполучень у поезіях шістдесятників: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 1999. 171 с.
3. Бибик С.П. та ін. Словник епітетів української мови / С.П. Бибик, С.Я. Єрмоленко, Л.О. Пустовіт; за ред. Л.О. Пустовіт. Київ: Довіра, 1998. 431 с.
4. Дика Л. Колірний епітет як образний засіб мови художнього тексту. *Філологічний дискурс*. Вип. 7. 2018. С. 205–213.

5. Клименко Н.Ф. Вибрані праці / Упоряд. Є.А. Карпіловська, О.Д. Пономарів, А.О. Савенко. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 728 с.
6. Кочерган М. Вступ до мовознавства. Київ, 2001. 368 с.
7. Кравець Л.В. Поетика містичного в творчості Федора Потушняка. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*. Вип. 8. 2024. С. 15–20.
8. Красавіна В.В. Структурно-семантичні, стилістичні та текстові функції епітета в історичному романі (на матеріалі творів другої половини XIX – першої половини XX ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ. 2005. 216 с.
9. Мацько Л. Стилїстика української мови: підручник. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
10. Потушняк Ф. Мій сад / упоряд. Д. Федака. Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. 576 с.
11. Рильський М. Троянди й виноград: поезії. Київ: Дніпро, 1960. С. 45.
12. Рожило Л. Епітет в українській поезії: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 1962. 218 с.
13. Сидоренко О. Епітет у поетичній мові О. Олеся (семантика і функції): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1994. 176 с.
14. Снїозик Г. Виразальні засоби художньої мови Федора Потушняка. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 2(50). С. 408–415.
15. Рудь О.М., Горбатенко І.С. Функціонування тропейчній засобів у поетичних текстах Сергія Жадана. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33(72). № 5. Ч. 1. 2022. С. 70–75.
16. Шутова Л. Епітет в українській поезії 20–30-х років XX століття (структурно-семантичний і функціональний аспекти): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2003. 177 с.

References

1. Barchan V. (2024) Movni zasoby ekspresyvnosti v lirytsi Fedora Potushniaka [Language means of expressiveness in the lyrics of Fedor Potushnyak]. *Folium*. № 4. S. 25–33 [in Ukrainian].
2. Betsenko T. (1999) Struktura i poetychni funktsii atrybutyvnykh slovospoluchen u poeziiakh shistdesiatnykiv [Structure and poetic functions of attributive word combinations in the poetry of the sixties]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kharkiv. 171 s. [in Ukrainian].
3. Bybyk S.P. ta in. (1998) Slovnyk epitetiv ukrainskoi movy [Dictionary of epithets of the Ukrainian language] / S.P. Bybyk, S.Ya. Yermolenko, L.O. Pustovit; za red. L.O. Pustovit. Kyiv: Dovira. 431 s. [in Ukrainian].
4. Dyka L. (2018) Kolirnyi epitet yak obraznyi zasib movy khudozhnoho tekstu [Color epithet as a figurative means of the language of a literary text]. *Filolohichni dyskursy*. Vyp. 7. S. 205–213 [in Ukrainian].
5. Klymenko N.F. (2014) Vybrani pratsi [Selected works] / Uporiad. Ye.A. Karpilovska, O.D. Ponomariv, A.O. Savenko. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. 728 s. [in Ukrainian].
6. Kocherhan M. (2001) Vstup do movoznavstva [Introduction to linguistics]. Kyiv. 368 s. [in Ukrainian].
7. Kravets L.V. (2024) Poetyka mistychnoho v tvorchosti Fedora Potushniaka [Poetics of the mystical in the works of Fedor Potushnyak]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Seriya: Filolohiia*. Vyp. 8. S. 15–20 [in Ukrainian].
8. Krasavina V.V. (2005) Strukturno-semantichni, stylistychni ta tekstovi funktsii epiteta v istorychnomu romani (na materialy tvoriv druhoi polovyny KhKh – pershoi polovyny KhKh st.) [Structural-semantic, stylistic and textual functions of the epithet in the historical novel (based on the materials of the works of the second half of the 19th – first half of the 20th centuries)]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 216 s. [in Ukrainian].
9. Matsko L. (2003) Stylistyka ukrainskoi movy [Stylistics of the Ukrainian language]: pidruchnyk. Kyiv: Vyshcha shkola. 462 s. [in Ukrainian].
10. Potushniak F. (2007) Mii sad [My garden] / uporiad. D. Fedaka. Uzhhorod: VAT «Vydavnytstvo «Zakarpattia». 576 s. [in Ukrainian].
11. Ryl'skyi M. (1960). Troiandy y vynohrad [Roses and grapes]: poezii. Kyiv: Dnipro. S. 45. [in Ukrainian].
12. Rozhylo L. (1962) Epitet v ukrainskii poezii [Epithet in Ukrainian poetry]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Lviv. 218 s. [in Ukrainian].
13. Sydorenko O. (1994) Epitet u poetychnii movi O. Olesia (semantyka i funktsii) [Epithet in poetic language of O. Olesya (semantics and functions)]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 176 s. [in Ukrainian].
14. Snozyk H. (2023) Vyrachalni zasoby khudozhnoi movy Fedora Potushniaka [Expressive means of artistic language of Fedor Potushnyak]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Filolohiia*. Vyp. 2(50). S. 408–415 [in Ukrainian].
15. Rud O.M., Horbatenko I.S. (2022) Funktsionuvannia tropeichnyi zasobiv u poetychnykh tekstakh Serhiia Zhadana [Functioning of tropical devices in poetic texts of Sergei Zhadan]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Tom 33(72). № 5. Ch. 1. S. 70–75 [in Ukrainian].
16. Shutova L. (2003) Epitet v ukrainskii poezii 20–30-kyh rokiv XX stolittia (strukturno-semantichni i funktsionalnyi aspekty) [Epithet in Ukrainian poetry of the 20s–30s of the 20th century (structural-semantic and functional aspects)]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 177 s. [in Ukrainian].

EPITHETS OF VISUAL SEMANTICS AS A COMPONENT OF THE LINGUOSTYLISTIC SYSTEM OF POETIC DISCOURSE OF FEDIR POTUSHNYAK

Abstract. The article investigates epithets of visual semantics in the poetic language of Fedir Potushnyak. The purpose of the work is to identify and systematize such epithets, as well as to determine their role in the formation of the artist's individual style. To achieve the set goal, the state of scientific development of the problem of the functioning of epithets in artistic speech was analyzed, their classification was carried out and a lexical-semantic and semantic-stylistic analysis was conducted. Special attention was paid to the symbolic load of color, light and spatial designations. It was established that color epithets perform a multifunctional role: visual-figurative, emotional, symbolic and contrasting. Light epithets, which are important components of Fedir Potushnyak's poetic imagery, were analyzed in detail. They form an atmosphere of radiance, spiritual elevation and multifacetedness, becoming a sign of truth, aesthetic perfection and eternity. A feature of their use is the high frequency, variety of formal implementations, combination of light and color characteristics and giving light a mystical dimension. Light epithets are classified according to semantic fields: clarity and brilliance; daylight, beginning and hope; flame, fire, energy; night and cosmic images; obscurity and haze; transparency and invisibility; joy and harmony. It has been established that they not only describe phenomena, but also form emotional and symbolic meanings – from joy and hope to tragedy and mystery. Spatial epithets also constitute a significant component of the artist's poetic imagery. They appeal to visual perception, describe the shape, configuration and movement of objects in space, helping to create dynamic and three-dimensional pictures of nature and give them symbolic and emotional meaning. Spatial epithets are systematized according to semantic fields: depth and scale; movement, breadth, dynamics; hiddenness and mystery; natural landscapes and elements; spatiotemporal images; calmness and harmony; remoteness and extension; small details, corporeality and inner space. It is proven that spatial epithets are defining means of the writer's individual style, ensure the integrity of his artistic world and reflect existential motives. The study of epithets of visual semantics made it possible to trace the patterns of individual use of linguistic means, reveal the specificity of Fedir Potushnyak's poetic thinking and determine his contribution to the development of the Ukrainian poetic tradition of the 20th century. In the studied context, epithets of visual semantics appear not only as stylistic markers, but also as key elements of the semantic structure of the text, ensuring its integrity and artistic perfection.

Keywords: epithets of visual semantics, idiostyle, linguostylistics, language creativity, poetic discourse, Fedir Potushnyak, symbolism, synesthesia, artistic world model.

© Зимомря І., 2026 р.; © Сньозик Г., 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.01.2026
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації: 29.03.2026

Іван Зимомря – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; ivan.zymomrya@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-3211-8268>

Ivan Zymomria – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Theory and Practice of Translation, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; ivan.zymomrya@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-3211-8268>

Ганна Сньозик – доктор філософії з філології; асистент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; hanna.snozyk@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1572-7064>

Hanna Snozyk – PhD; Assistant of the Ukrainian Language Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; hanna.snozyk@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1572-7064>